

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ”
ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
Катедра “География на туризма”**

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертация

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР” по професионално направление 4.4. „Науки за земята“ (География на рекреацията и туризма)

На докторант: *Любомир Сашев Кръстев*

на тема: „Състояние и възможности за развитие
на събитийния туризъм в град София“

Научен ръководител: **доц. д-р Елена Петкова**

Рецензент: **проф. д-р Вера Николова**

СУ „Св. Климент Охридски“

Справка за докторанта:

Докторант Любомир Кръстев е роден в гр. София през 1996 г. През 2015 г. е завършил 164 Гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ – гр. София. Висше образование със степен бакалавър завършва в УНСС през 2019 г. специалност Икономика на туризма, а степен магистър по Международен туризъм получава през 2020 г. в същия университет.

Подготовката му в различните степени на образование е свързана и с активно изучаване на чужди езици. Докторантът владее отлично английски и испански език.

Зачислен е като докторант в катедра „География на туризма“, от 01.12.2022 г., със заповед N RD 20 – 277 от 30.01.2023 г. и срок на завършване 02.09.2024 г. Отчислен е с право на защита, със заповед № РД 20-2005/16.10.2024 г., считано от 2.09.2024 г., протокол № 11 от заседание на Факултетния съвет на ГГФ, проведено на 14.10.2024 г.

Професионалният опит на докторанта е в сферата на туризма. От 2018 г. до днес работи във фирма “Каталист България“ ЕООД, гр. София, на длъжност Организатор на събития, което в голяма степен определя интересът му в научната сфера на събитийния туризъм.

I. Актуалност на темата.

Дисертационният труд на докторант Любомир Кръстев има за цел да изследва и представи на вниманието на научните и академични среди възможностите за развитие на събитийния туризъм в голяма градска дестинация в България, каквато е столицата – София. Темата е актуална, предвид потенциала, който има градът и опита от последните години на организаторите на събития у нас. Съвременните тенденции за активизиране на туристическата индустрия на преживяванията, чиято активна част са събитията и събитийния туризъм, правят изследванията на тази проблематика изключително полезни за бъдещото продуктово позициониране и промотиране на дестинациите. Липсата на подобни проучвания и разработки в България допълнително подсилва ценността на представения труд.

От тази гледна точка представените в дисертацията проблеми, предизвикателства и препоръки са актуални и ценни, особено чрез идеите за някои практически решения относно устойчивостта на този тип предлагане, управлението, маркетинговите и иновативни методи на развитие.

II. Характеристика и оценка на съдържанието на дисертационния труд.

Дисертацията е в обем от 151 страници и е разработена в 3 глави, въведение, заключение и библиография с 88 заглавия, от които 40 на кирилица и 48 на латиница – литературни източници, документи, доклади и др. Използвани са 58 интернет адреса, които съдържат както публикации по темата, така и статистически и информационни материали, които са обработвани в хода на работата по дисертацията. Представени са и 3 допълнителни приложения, съдържащи въпросници на анкети и авторов снимков материал от посетени събития. Съдържанието е онагледено с изработените 13 таблици и 46 фигури.

Уводната част акцентира на особеностите, значението и актуалността на изследваната проблематика. Определени са обект и предмет на изследването. Целта е ясно формулирана, като за нейното реализиране са разписани 4 изследователски задачи, които като цяло отразяват необходимите етапи в проучването. На тази основа и на извършените проучвания от докторанта е идентифицирана хипотеза, която изтъква наличието на потенциал за развитие на събитийен туризъм в столицата, за съжаление неоползотворен максимално, но с правилните методи на управление и организация би повлиял значително за оптимизиране на предлагането. В уводната част се изтъкват и

ограниченията, пред които е изправен докторантът в хода на проучването. Много накратко е представен методическият инструментариум.

В съдържателно отношение отделните части на дисертацията представят етапите на изследване и в голяма степен доказват основните тези, заложили в целта и задачите за нейното изпълнение.

Първа глава - Теоретико-методологични основи на изследването има за цел да представи основните методи на проучване, методологията на изследване и теоретичната рамка, върху която се гради по-нататъшната разработка. Докторантът заявява, „че изследването се основава на интегриран подход“, чрез използването на количествени и качествени методи, като обосновава този избор със спецификата на проблематиката и необходимостта от комплексно анализиране. Тук са посочени основните източници на информация, които са използвани и начинът на обработка. Набляга се на организацията и хода на емпиричното проучване.

В точка 1.2. е представена теоретичната рамка на изследването. Акцентира се върху същността и особеностите на събитията като основния ресурс и част от „стратегическия потенциал на дестинациите“. Разглеждат се спецификата на тяхната организация, продължителност, координация на дейности, управление и необходим човешки капитал за реализиране. Направен е преглед на класификацията на събитията в туризма, като авторът изтъква, че „класификацията позволява идентифициране на основните фактори на въздействие – икономическо, културно, социално, екологично...“. Събитията са групирани по различни категории. Предложена е и авторска класификационна схема (фиг. 1 на стр. 17). На примера на международни модели и местни условия, докторантът прави групиране на събитията в София, като определя четири основни групи събития: културни, спортни, бизнес и професионални, обществени/градски.

Теоретичната рамка включва и дефинирането на понятието за събитийен туризъм като прави ретроспекция на някои от най-популярните и основни теоретични източници по въпроса. На базата на направения преглед, авторът извежда своя дефиниция (стр. 21) и акцентира върху необходимост от интердисциплинарен подход по отношение на планирането, организацията и самото реализиране на събитията, като се отчитат специфичните локални особености на дестинация София. В тази част на дисертацията се констатира съществен, според докторанта недостиг на изследвания на събитийния туризъм в България и необходимост от по-задълбочен анализ на значението на този вид туризъм за устойчивото туристическо развитие на дестинациите.

В последствие накратко се коментира и същността на туризма (стр. 23 и 24), което се оказва излишно и не на място, но пък се използва, за да се даде обяснение защо в работата по-нататък ще се ползва терминът „посетител“ на събития, а не „турист“.

Събитийният туризъм е разгледан и в контекста на видовете туризъм – главно културен, спортен и MICE туризъм, като някои от постановките, които са посочени за отличаващи събитийния от културния туризъм са доста спорни (стр. 24).

Добре в тази част са представени въздействията на събитийния туризъм. Открити са три категории - икономическо, социално и екологично въздействие. Последователно са разгледани и факторите за развитие на този вид туризъм, представени нагледно на фиг. 2 (стр. 34). По-удачно би било, обаче, да бъдат групирани като фактори на външната и вътрешната среда.

Втора глава на дисертацията е ценна по отношение на обработената емпирична информация. Първата част на тази глава е посветена на анализ и оценка на състоянието на туристическото търсене в София през последните години, което цели да покаже промените и нагласите за избор на дестинация София след кризата, породена от пандемията от COVID-19. Анализите са на база данни от НСИ, Министерство на туризма и информация за развитие на туризма в дестинацията от Столична община. Изтъкнато е значението на София като административен, културен и политически център на страната и ключовата роля на града по отношение на факторите, които оказват влияние върху развитието на събитийния туризъм – най-вече инфраструктурна обезпеченост, транспортна достъпност, природни и антропогенни ресурси. Коментирани са някои от най-големите и значими за туризма в столицата събития. Акцентира се и на сезоните, в които се наблюдават своеобразни пикове в предлагането. Авторът прави коментар на някои недостатъци, касаещи предимно липсата на централизирана база данни, разхвърляна и недостатъчна информация за събитията в София, невъзможност да се направи преглед, според него на икономическата и социална полза за дестинацията от провежданите събития. Поради тези причини Любомир Кръстев се насочва основно към изводи и препоръки, направени главно на базата на емпиричните проучвания.

За целта са осъществени две проучвания, насочени към: посетители на събития (121 респонденти) и заинтересована страна – организатори на събития (25 респонденти). Анкетирането на посетители е осъществено по хибриден способ - на място на три от събитията и онлайн. Въпросникът съдържа адекватни към характера на изследването и

поставената цел въпроси, които при по-голяма извадка биха дали възможност за още по-релевантни и ценни за проучването изводи. Независимо от това приносен резултат от анализа на отделните въпроси и изводите към тях са обобщенията относно демографския профил на посетителите, определящите фактори за избор на събития и мотивацията за посещение, оценките и препоръките, които са дадени в анкетата. Това дава възможност на автора да направи по-нататък коментари и препоръки на възможни варианти за усъвършенстване на планирането, организацията, маркетинга и евентуална устойчивост на продукта на събитийния туризъм в София.

Втората анкета, проведена с организатори на събития носи повече и по-ценна информация и е приносна в изследването. Тя е насочена към получаване на информация относно „типология на организираните събития, източници на финансиране, партньорства с институции и частния сектор, използвани комуникационни канали, както и възприятията относно инфраструктурата, административните процедури и политиките в подкрепа на събитийния сектор“. Получените резултати са обобщени за всеки отделен въпрос и са направени съответни изводи. Разнообразието от представители на различни фирми, с различен профил на дейност в сферата на събитийния туризъм води до споделяне на ценни практики. Коментарите са аналитични и критични, като са дадени и препоръки за възможни решения и усъвършенстване на предлагането както по отношение на продукта, така и конкретно по промотирането и продажбите. Идентифицирани са проблеми и кризисни моменти свързани с инвестирането, финансирането, подкрепата от общински и държавни структури и др., и са набелязани варианти за възможни подобрения.

В заключение на тази глава е направен SWOT анализ на събитийния туризъм в дестинация София, който би могъл да бъде още по-всеобхватен и пълен. Има как анализът да бъде допълнен с още информация в отделните компоненти, особено на базата на анкетните проучвания.

Трета глава Възможности и перспективи за бъдещо развитие на събитийния туризъм в дестинация София е добре структурирана. Дадени са примери за добри практики в събитийния туризъм в България и света. Представени са някои акценти на събитийния мениджмънт - ключови фактори за развитие, особености в планирането, управлението, маркетинга, иновациите и реализацията на събитията в София. Обръща се специално внимание на проблемите, особено финансирането, устойчивостта (екологична, социална и икономическа) и промотирането на събитията. Направена е примерна съпоставка с други подобни европейски дестинации. Предложени са

адекватни мерки и решения за бъдещо развитие на различно ниво – към организаторите на събития, местната власт, държавните институции, образователната система, бизнеса. В тази част се открива съществен приносен момент на дисертацията.

Заключението обобщава направените в дисертационния труд проучвания и изводи и потвърждава заложената работна хипотеза, че богатият и атрактивен потенциал за събитийен туризъм в София е недостатъчно използван, но при целенасочено и правилно планиране, промотиране и управление, ще бъде един от определящите фактори за туристическото развитие на дестинацията.

III. Публикации по темата

Представени са 3 публикации на автора по теми, свързани с дисертационния труд и публикувани в периода 2023-2024 г. Една от публикациите е на английски език.

IV. Автореферат

Авторефератът е с обем от 45 страници и отразява съдържанието на дисертационния труд, като засяга най-значимите и актуални моменти от разработката. В него са представени и научните приноси на автора и публикациите, свързани с дисертацията.

V. Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд:

В резултат на извършената изследователска работа могат да се очертаят конкретни научни и научно-приложни приноси:

1. Осъществено е първо по рода си авторско проучване на събитийния туризъм в голяма градска дестинация в България – на примера на столицата София.
2. Извършен е емпиричен анализ на нагласите, предпочитанията и мотивациите на посетители и организатори на събития в София, чрез първично анкетно проучване, което осигурява реална база за вземане на управленски решения.
3. Формулирани са изводи за значението на събитийния туризъм в икономически и социален аспект, както и като инструмент за имиджово позициониране на столицата ни и са формулирани конкретни стратегически препоръки за развитие на събитийния туризъм в град София към различните заинтересовани страни.

VI. Критични бележки и препоръки:

Към представения дисертационен труд имам някои бележки и препоръки:

1. По отношение на някои слабости и препоръки към първа глава от дисертацията:

- По-удачно би било да се представи най-напред теоретичната рамка, следвана от методологичната част. Това би дало на разработката логична последователност и обосноваост за реализирането на по-нататъшната работа;
- Смятам, че е по-целесъобразно дефинирането на събитийния туризъм да предхожда класификацията на събитията в туризма;
- Може да се посочат примери и за други класификации в градска среда. Авторската класификация на фиг. 1 може да се обогати и с други критерии за класифициране.

2. По отношение на втора глава:

- Част от данните за развитието на туризма в София са нехармонизирани по години и месеци, което оставя впечатление за съмнения в крайните изводи;
- При анализа и на двете проучвания би могло да се допълнят някои методологични особености, които не се откриват в общата част на първа глава от дисертацията;
- Засичането на резултатите от отговорите в анализа и на двете анкети, а и при някои от въпросите между двете групи респонденти, би довело до още по-изчерпателни заключения и изводи;
- Смятам, че представения SWOT анализ би могъл да се допълни с елементи от направените изводи в емпиричното проучване, тогава анализът би бил значително по-пълен и конструктивен.

VII. Въпроси към докторанта.

1. Какви са Вашите лични впечатления от работата Ви като организатор на събития? Ако Вие трябваше да попълните анкетата, кое щеше да е най-открояващо се като извод?

- По отношение на инфраструктурата и кадрите;
- По отношение на препоръки към организацията, промотирането и управлението;
- По отношение на предизвикателствата и усъвършенстването на събитийния туризъм в София.

2. Има ли конкуренция в бизнеса по организиране на събития в София? Тази конкуренция конструктивна ли е и има ли изгледи за обединение на

усилията при организиране на евентуални бъдещи специални или мега събития?

Заключение

В заключение, независимо от посочените проблеми и направените препоръки, смятам че представеният дисертационен труд представлява завършен научно-изследователски продукт и откроява важни особености и проблеми, свързани с развитието и бъдещите възможности на събитийния туризъм на дестинационно ниво. Предложените мерки към различни категории заинтересовани страни могат да бъдат от полза за бъдещото продуктово реализиране на дестинация София, а този труд да послужи като основа за следващи научни проучвания.

Вследствие на гореизложеното, давам положителна оценка на дисертацията и предлагам на уважаемото научно жури да се присъди на Любомир Сашев Кръстев научната и образователната степен „**доктор**” по професионално направление 4.4. Науки за земята - География на рекреацията и туризма.

07.12.2025 г.

Гр. София

Изготвил рецензията:.....

/проф. д-р Вера Николова/